

Motion till riksdagen 2005/06:So41

**av Birgitta Carlsson m.fl. (c)
med anledning av prop. 2005/06:115**

Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om grunderna för den nationella politiken för vård och omsorg för äldre.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om fritt val i äldreomsorgen.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ändring av socialtjänstlagens vistelsebegrepp så att kommunen där den omsorgsbehövande äldre är folkbokförd även har bedömnings- och betalningsansvaret vid kortare vistelser i annan kommun.
4. Riksdagen avslår förslaget om sanktionsavgift.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om lika villkor för kvinnor och män i äldreomsorgen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av att fördjupa analyserna av hur äldre invandrare och deras anhöriga bemöts och tilldelas omsorg och stöd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om en utredning av äldre HBT-personers psykosociala situation och bemötandet av HBT-personer i äldreomsorgen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om stöd till och nationella riktlinjer för anhörigas omsorgsinsatser.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att anhörigas behov måste beaktas och tas med vid behovsbedömning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att inom ramen för den föreslagna delegationen för äldres boendefrågor utreda ändringar av reglerna för bostads- och tjänstemarknaden för att främja en bredd av boendeformer med gemenskap, tillgänglighet och service.

Fel! Okänt namn på

11. Riksdagen avslår förslaget att inrätta ett nationellt styrdokument för vård och omsorg om äldre.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om öppna kvalitetsjämförelser till stöd för äldres och deras anhörigas val av äldreomsorg och särskilt boende.
13. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om en samlad äldreomsorgslagstiftning.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att personalpolitiken inom äldreomsorgen måste utformas för att långsiktigt öka värderingen av arbetsinsatsernas fysiska, emotionella och etiska innehåll.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av fler manliga anställda i äldreomsorgen.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av aktiv rekrytering av personal som speglar den etniska mångfalden hos den äldre befolkningen.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av ökad mångfald och förbättrade möjligheter till entreprenörskap för att förbättra villkoren för personalen i äldrevård och äldreomsorg, och för att generellt stärka kvinnors status på arbetsmarknaden.

Inledning

Vården och omsorgen om äldre har under senare år präglats av växande problem. Trots att antalet äldre har blivit allt större har beviljandet av hemtjänst och särskilt boende snävt på många håll. Antalet platser i särskilt boende har under de senaste åren minskat kraftigt och i huvudsak förbehållits personer med mycket stort vård- och omsorgsbehov. För äldre med mindre funktionsnedsättningar och hälsoproblem har den vanligaste lösningen varit omsorg i det egna hemmet. Men även om detta är det önskvärda för många äldre har oron vuxit för att det inte finns någon tryggare och socialt mer ombonad boendeform.

Det har också funnits betydande problem med samarbetet mellan kommunens äldreomsorg och landstingens vård, vilket skapat hälsorisker, otrygghet och lidande för många äldre. Vissa insatser har gjorts för att tillsluta vårdkedjan, men resultaten har inte varit tillräckliga. Läkarmedverkan i äldreomsorgen och särskilda boenden har ofta varit otillräcklig.

Från dessa perspektiv utgör regeringens proposition ett välkommet uppvaknande. Många av förslagen möter krav som Centerpartiet ställt i många år och är i sin allmänna inriktning inte kontroversiellt. Dessa frågor kommer med största säkerhet att föras vidare efter ett eventuellt regeringsskifte i höst och Centerpartiet ser sig därmed som en del av den nationella samsyn som propositionen avser att etablera.

Fel! Okänt namn på

Man kan emellertid ifrågasätta trovärdigheten i propositionen som presenteras så lägligt inför höstens valrörelse. Socialdemokraterna utlovade stora satsningar på äldreomsorgen också inför valen 1998 och 2002 men resultaten blev ofta motsatsen. Statsministerns vallöfte från 2002 om 10 000 nya platser i äldreboende har blivit ett okänt exempel på högt ställda löften i valrörelsetider som smält ner till tunn luft efter valdagen. I stället för den utlovade ökningen visar facit på en nästan dubbelt så stor minskning av antalet platser.

Centerpartiets sakmässiga kritik mot regeringsförslagen riktar in sig mot ambitionen att öka regelstyrningen och minska flexibiliteten i äldreomsorg och vård. Risken är att det blir fler byråkrater, lägre effektivitet, färre antal hemtjänstimmar och färre boendeplatser. Utrymmet för en anpassning till individuella önskemål och lokala förutsättningar minskar med varje ny regel.

Centerpartiet vill i stället ta till vara den förbättringskraft som ligger i att öka de äldres eget inflytande över vården och omsorgen. Vi vill också fokusera på en bra kvalitet utifrån de äldres subjektiva synvinkel snarare än genom ett stelbent regelverk. På så vis skapas förutsättningar för en varierad äldreomsorg driven av en mångfald av utförare, där personalens och de äldres kunskaper och erfarenheter kan samverka för att utveckla äldreomsorgen. Den bästa kunskapen om vad de äldre behöver besitter de själva, deras anhöriga samt personalen i vården och omsorgen.

Motionen nedan kommer att fokusera på de områden där Centerpartiet har en annan syn än regeringen. I övrigt motsvarar propositionens förslag i huvudsak Centerpartiets ställningstagande. Sådana områden som bör framhållas är:

- Samarbete mellan kommuner och landsting för en bättre vård- och omsorgskedja med patienten i centrum.
- Ett kommunalt huvudansvar för hemsjukvården.
- Insatser för bättre kontinuitet i vård- och omsorgsinsatserna.
- Insatser för att säkra läkarmedverkan i särskilt boende.
- Kommunal befogenhet att tillhandahålla servicetjänster åt äldre.
- Behovet av personalutveckling, utbildning och åtgärder för en bättre kompetensförsörjning.

Inriktningen på äldrepolitiken

Regeringens politik har bidragit till att försämra kommunernas möjlighet att tillhandahålla äldreomsorg. Underfinansierade reformer har skadat kommunernas ekonomi och tvingat fram en hårdare behovsbedömning. Det okloka beslutet att införa maxtaxa i äldreomsorgen förstärker ransoneringen eftersom den minskar kommunernas möjlighet att delfinansiera äldreomsorgen med avgifter.

Problemen kommer att fortsätta växa, och alltfler äldre med behov kommer att lämnas utan hjälp om ingenting görs. De äldre blir långsiktigt alltfler, den kommunala äldreomsorgen och hemsjukvården får också alltfler patienter

Fel! Okänt namn på

med stora vård- och omsorgsbehov, delvis på grund av den medicinska utvecklingen.

Kommunförbundet har upprepade gånger uppmanat till en ökad samhällsdebatt kring välfärdens fortsatta finansiering och även lämnat förslag. Regeringen har gått i motsatt riktning, stoppat huvudet i sanden och beskurit möjligheten till rimlig avgiftsfinansiering.

Enligt Centerpartiet måste ett ansvarsfullt politiskt alternativ ta tag i frågan om hur vi ska klara av att möta medborgarnas behov av äldreomsorg framöver. Sverige behöver en strategi för en hållbar äldreomsorg. Enligt Centerpartiet bör den strategin vila på följande huvudsakliga principer:

- Stark rätt till äldreomsorg och hemsjukvård efter behov för alla oavsett inkomst.
- Öka inslaget av privata och alternativa vård- och omsorgsproducenter.
- Kommunerna bör få ökade möjligheter att mobilisera resurser till äldreomsorgen genom ett rimligt avgiftsuttag. Förbehållsbeloppet bör behållas för att garantera att alla, oavsett betalningsförmåga, har möjlighet att ta del av äldreomsorgen.
- Utveckla en tjänstemarknad som till acceptabla kostnader kan erbjuda enklare servicetjänster till de äldre som inte har tillräckligt stora behov för att beviljas hemtjänst.
- Undersök möjligheterna till ytterligare effektiviseringar, inte minst av administration och behovsbedömning. Det förefaller inte rimligt att kostnaden för en hemtjänststimme (inklusive administration, behovsutredningar m.m.) ska behöva vara 350 kronor i timmen.

Om inte regering och riksdag tar ansvar för den utveckling som vi ser komma blir det de äldre med behov av hjälp som kommer att få betala priset. Allra värst drabbade kommer de att bli som inte har höga pensioner eller engagerade och resursstarka anhöriga.

Vad som ovan anförts om inriktningen på den nationella politiken för vård och omsorg för äldre bör ges regeringen till känna.

Fritt val är grunden för en bättre kvalitet utifrån individens perspektiv

Tillsammans med övriga partier i Allians för Sverige vill Centerpartiet införa en lagstiftning om fritt val i äldreomsorg och särskilt boende. Lagstiftningen ska vara en så kallad dispositiv lagstiftning som staten ställer till kommunernas förfogande. I de kommuner där Centerpartiet ingår i majoriteten kommer vi att verka för att fritt val-system införs.

Fritt val-lagen ska innebära att:

- Den enskilde får efter biståndsbedömning rätt att välja äldreboende och hemtjänstutförare.

Fel! Okänt namn på

- Kommunerna blir skyldiga att informera medborgaren om vilka valmöjligheter som står till buds genom fritt val.
- Enhetliga och vedertagna system för att mäta kvalitet och kostnader inom verksamheterna på nationell basis tas fram och offentliggörs på en Internetportal.
- En skyldighet för äldreomsorgen att rapportera införs.
- Systemet för fritt val ska utformas enkelt. Det ska vara enkelt för medborgaren att förstå och nyttja och enkelt för det offentliga att hantera. Det ska också vara enkelt för utförarna av välfärdstjänster att ta sig in på marknaden. För att garantera trygghet och kvalitet måste en kommunal kvalitetssäkring genom certifiering av utförare av välfärdstjänster ske.
- Villkoren ska vara tydliga och långsiktiga så att stabiliteten och tryggheten garanteras för medborgare och utförare. Fritt val ska utformas så att en mångfald stimuleras både vad gäller utförarnas storlek och inriktning. Privata, ideella, offentliga och kooperativa aktörer bör, oavsett storlek, kunna ha goda förutsättningar att verka.
- Lag om fritt val är inte en tvingande lagstiftning. Kommunerna avgör själva om de ska införa fritt val. De kommuner som beslutar om att införa fritt val är dock skyldiga att följa rambestämmelser i lagen. För de kommuner som ansluter sig till fritt val måste ett statsbidrag utgå som motsvarar de initiala kostnaderna för införande av reformen på lokal nivå.

Fritt val i äldreomsorgen kommer att få en rad positiva effekter på kvaliteten och bemötandet. Det blir möjligt för äldre att välja bort omsorgsgivare som inte motsvarar deras önskemål i bemötande och innehåll. Det blir också möjligt att välja omsorg med en viss inriktning. Med fritt val skapas förutsättningar för hemtjänst och särskilda boenden som riktar sig till grupper med särskilda behov. Det blir möjligt för exempelvis äldre invandrare att efterfråga och välja service som är språkligt och kulturellt anpassade vilket är särskilt viktigt för den som på grund av ålder blir mer och mer beroende av sitt modersmål.

Med fritt val öppnas också större möjligheter för personal, föreningsliv, religiösa samfund och privata aktörer att starta omsorgsverksamhet och särskilda boenden. Det kan exempelvis handla om invandrarföreningar som startar verksamhet för sina äldre medlemmar.

Privat och ideellt driven verksamhet medför ofta kortare beslutskedjor och större möjligheter för personalen att påverka verksamheten. Det finns stor potential till förbättrad kvalitet i att personalen får större möjlighet att påverka och känner större delaktighet. När besluten fattas nära personalen är det enklare att hitta flexibla och kostnadseffektiva lösningar.

Ökade möjligheter för företagande i vård och omsorg är av stor betydelse för att öka personalens möjligheter till utveckling, bättre löner och högre status. Eftersom den stora majoriteten av personalen i äldreomsorgen är kvinnor ger detta stora möjligheter till ökad jämställdhet i det ekonomiska livet.

Med fritt val skapas förutsättningar för mer småskaliga aktörer att bedriva äldreomsorg. På så vis kan också närheten till äldreboenden och omsorgspro-

Fel! Okänt namn på

ducenter öka och förutsättningarna för företagande i såväl förortsområden som glesbygd kan förbättras.

Vad som ovan anförts om fritt val i äldreomsorgen bör ges regeringen till känna.

Rätt att resa och flytta

Även äldre personer med vård- och omsorgsbehov måste kunna få möjlighet att förflytta sig i landet för att åka på semester eller hälsa på anhöriga. Frågan om vem som ska betala äldreomsorgen utanför kommungränserna är fortfarande inte tillfredsställande löst. Betalningsansvaret åvilar idag "semesterkommunen" vilket medfört kraftiga kostnadsökningar för vissa kommuner. Även om flertalet kommuner bemöter "semestrande" äldre med stor respekt så förekommer det att enskilda kommer i kläm.

Vistelsebegreppet i socialtjänstlagen bör ändras så att kommunen där den omsorgsbehövande personen är folkbokförd ska ha betalningsansvaret även när den äldre tillfälligt vistas utanför kommunens gränser. Detta bör ges regeringen till känna.

Stärkt rättssäkerhet för äldre som beviljats bistånd

Personer som beviljats hemtjänst eller särskilt boende måste få den beviljade servicen. Idag förekommer det i många kommuner långa köer till exempelvis särskilda boenden. Regeringen vill införa sanktionsavgifter för de kommuner som ej verkställer beslut om beviljad hemtjänst eller rätt till boende. Eftersom Centerpartiet vill införa en fritt val-reform behövs inte denna sanktionsavgift. Så fort behov konstaterats och rätt till service beviljats ges ju den äldre möjlighet att välja mellan en mångfald aktörer i den egna och i andra kommuner. Därför bör riksdagen avslå förslaget om sanktionsavgift.

Lika villkor för kvinnor och män i äldreomsorgen

Frågor som rör äldres situation måste som en av sina utgångspunkter ha ett jämställdhetsperspektiv. De flesta äldre är kvinnor. De flesta vård- och omsorgsbehövande äldre är kvinnor. De flesta som arbetar inom vård och omsorg om äldre är kvinnor. De flesta anhöriga som tar ett stort ansvar för omsorg om äldre är kvinnor. Och de flesta som engagerar sig i frivilligarbetet kring äldre är kvinnor. Trots denna kvinnodominans visar undersökningar att

Fel! Okänt namn på

kvinnor ofta får sämre vård och omsorg än män. Skillnader i bemötande och behovsbedömning har påvisats. Vård- och omsorgsyrkerna har lägre lön och status samt sämre arbetsmiljö och arbetsvillkor än motsvarande manliga yrken. De män som trots allt finns i sektorn gör snabbare karriär och återfinns oftare på ledande positioner. Äldrepolitiken måste granskas och utformas från ett jämställdhetsperspektiv. Detta bör ges regeringen till känna.

Invandrares villkor i äldreomsorgen

En nyligen publicerad undersökning av fördelningen av omsorg i Stockholm har påvisat att äldre invandrare får tillgång till väsentligt mindre äldreomsorg än motsvarande personer som är födda i Sverige. Till en del kan detta bero på att man i många andra länder har en annan syn på familjens och de anhörigas ansvar för sina äldre släktingar. Men med största sannolikhet avspeglar det också att personer som har en generellt lägre grad av delaktighet i det svenska samhället riskerar att få sina behov sämre tillgodosedda. Det är oacceptabelt. I den mån skillnaderna har sin grund i självvalda skillnader i familjemönster är det särskilt viktigt att de anhöriga ges ett bra stöd.

Det finns anledning att fördjupa analyserna av hur äldre invandrare och deras anhöriga bemöts och tilldelas omsorg och stöd. Detta bör ges regeringen till känna.

HBT-personers villkor i äldreomsorgen

Äldre HBT-personers sociala och psykosociala villkor är dåligt kända. Mycket tyder emellertid på att avvikelser från heteronormativiteten kan innebära en ökad utsatthet på ålderns höst. Medvetenheten hos personalen i äldreomsorgen är sannolikt ofta låg och beredskapen på att bemöta HBT-personer kan behöva stärkas. Äldreomsorgen måste kunna möta alla människors behov av trygghet och bekräftelse av den egna individualiteten. Ingen ska behöva berättas en falsk historia om sitt liv på äldreboendet. Även om en fritt val-reform öppnar stora möjligheter för t.ex. HBT-organisationer att starta särskilda äldreboenden med inriktning på äldre HBT-personer är det viktigt att kommuner och privata omsorgsgivare ökar sin medvetenhet i dessa frågor och att kunskapsläget förbättras. Därför bör äldre HBT-personers psykosociala situation i allmänhet och bemötandet av HBT-personer i äldreomsorgen utredas. Detta bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Anhöriga och frivilliginsatser

De flesta omsorgsbehövande äldre blir omhändertagna av sina anhöriga, antingen med eller utan hjälp från hemtjänsten. Socialstyrelsen har visat att av de äldre (21 procent av alla över 65 års ålder) som har ett behov av omsorgsinsatser får mer än hälften (12 procentenheter) sin omsorg från anhöriga, en annan stor del (5 procentenheter) omsorg/vård såväl av anhöriga som av äldreomsorgen, och endast en mindre del (3 procentenheter) enbart offentlig omsorg/vård. De flesta anhörigvårdare är kvinnliga makar och döttrar. Som Socialstyrelsen påpekar i sin lägesrapport från 2004 kan hjälp från anhöriga sträcka sig ”från praktisk tillfällig hjälp till dygnet runt-ansvar för hemmet och personlig omvårdnad”.

Det finns ingen realism i att den offentliga omsorgen skulle kunna ersätta de anhöriga fullt ut, och det är för övrigt inte önskvärt eftersom ömsesidig hjälp – även mot livets slut – är och bör vara en naturlig del av samlivet i familj och släkt. Men samtidigt måste de anhörigas avgörande bidrag till äldreomsorgen ges ett större erkännande. Och framför allt finns ett stort behov av stödjande insatser från det allmänna för att de anhöriga ska orka med sin ofta både fysiskt och psykiskt krävande uppgift.

Deltidsboenden och dagcenter är av stor betydelse för att möjliggöra avlastning för anhöriga. Det finns också ett stort behov av utbildning och möjlighet till kurativt stöd. När anhöriga inte känner att de räcker till måste omsorgen på ett mer flexibelt sätt vara beredd att träda in. Behovet av stöd till anhöriga behöver analyseras ytterligare och nationella riktlinjer bör tas fram för att stärka kommunerna och privata vårdgivare i deras utvecklingsarbete. Detta bör ges regeringen till känna.

Även om omsorg från anhöriga kommer att fortsätta att vara ett bärande element för en god äldreomsorg, får de anhörigas arbetsinsatser inte tas för givna. Alltför ofta ignoreras den anhöriges egna känslor och behov. Vid bedömning av äldres omsorgsbehov måste också anhörigvårdarens behov beaktas i bedömningen. Detta bör ges regeringen till känna.

Frivilliginsatser spelar en stor roll för att främja många äldres livskvalitet. Pensionärsorganisationernas Vantjänst liksom de läsarombud som finns i en del kommuner gör värdefulla insatser. Många religiösa samfund bedriver också en värdefull verksamhet för att bryta äldres sociala isolering. Centerpartiet har i annat sammanhang framfört förslag om en kraftig förstärkning av det svenska volontärarbetet genom inrättandet av en nationell volontärbyrå samt ett ökat inflytande för frivilligorganisationer inom välfärdspolitikens utformning. Vi har även i vårt budgetförslag anslagit medel för att stärka det svenska volontärarbetet.

Sänkt skatt på servicetjänster

För den som inte fått del av hemtjänsttimmar, eller för den som vill komplettera med extra timmar, måste hushållstjänster kunna köpas till rim-

ligt pris. Priset på hushållstjänster bör reduceras kraftigt genom en skattelättnad som innebär att arbetskostnaden, och därmed priset för en hushållstjänst, halveras. Detta kommer att bidra till en breddad arbetsmarknad, att göra dagens svarta jobb vita och även ge dem med låg pension möjlighet att köpa städ-, matlagnings-, snöskottnings-, eller trädgårdshjälp. Det skulle höja självkänslan och livskvaliteten för många äldre som skulle slippa bli biståndsbedömda och enbart få hjälp utifrån vad någon annan bedömer är rimligt.

Kombinationen av fritt val i hemtjänsten och sänkt skatt på hushållsnära tjänster är viktig. Erfarenheterna från andra länder visar att sänkt skatt på hushållsnära tjänster skapat en marknad för välfärdstjänster, och att en mångfald olika företag etablerats. I Finland används de skatterabatterade servicecheckarna av var tionde pensionär. Det kan jämföras med att i Sverige 8,2 procent av pensionärerna tar del av den kommunala hemtjänsten.

Fritt val i äldreomsorgen kombinerat med sänkt skatt på hemservice kommer att underlätta startande av serviceenheter också utanför centralorterna och därmed bidra till småskalighet, närhet och överblickbarhet för de äldre som använder tjänsterna.

Valfrihet i boendet

De flesta äldre vill ha en självständighet i boendet, men många önskar även ett tryggare boende när man känner att krafterna och rörligheten avtar. Det måste därför finnas större möjligheter för äldre att själva välja boendeform. Avvecklingen av serviceboenden, som nu sker i mycket rask takt, väcker oro. Även om ambitionen – från bl.a. Sveriges Kommuner och Landsting – att så många som möjligt ska få omsorg och vård i det egna hemmet i grunden är god, förefaller det som om denna inriktning överbetonas. Det finns också äldre som önskar någon form av tryggare äldreboende med servicetjänster, även om de inte är tillräckligt sjuka eller omsorgsbehövande för att kvalificera sig för särskilt boende.

Ädelreformen 1993 innebar att en flora av tidigare boendeformer fördes samman under beteckningen särskilt boende. Dessa boenden har med tiden utvecklats till att främst ta hand om personer med mycket stort vård- och omsorgsbehov, ofta dementa eller rörelsehindrade. De äldre som önskar ett ”lättare” äldreboende, med viss service och kanske även social gemenskap, hänvisas nu till att finna sin bostadslösning på marknaden. Detta är i grunden bra och öppnar för en ökad mångfald och bättre anpassning till individernas behov. Fortfarande är dock denna utveckling i sin linda och många äldre känner inte att de kan hitta någon lösning som tillfredsställer deras behov av trygghet, service och social gemenskap. Denna oro måste tas på allvar.

I viss utsträckning har olika former av seniorboenden vuxit fram. I många fall handlar det dock främst om att faciliteterna anpassats för rörelsehinder, medan service och social gemenskap inte alltid ingår i konceptet. För att underlätta framväxten av äldreboenden med större bredd avseende gemenskap,

Fel! Okänt namn på

tillgänglighet och service behövs både ändringar av bostadsmarknaden och av tjänstemarknaden. Dessa frågor behöver utredas inom ramen för den föreslagna delegationen för äldres boendefrågor. Detta bör ges regeringen till känna.

Styrning och flexibilitet i vård och omsorg

Äldreomsorgen i Sverige är utsatt för en hård press mellan begränsade ekonomiska resurser och växande behov från en åldrande befolkning. Med jämna mellanrum inträffar skandaler inom äldreomsorgen där äldre blir illa behandlade eller får otillräcklig vård, omsorg och tillsyn. Orsakerna är nästan alltid speciella tillkortakommanden och brister hos ledningen eller personalen, men självfallet ökar dessa risker när resurserna är ansträngda. Även om svårigheterna i dagens äldreomsorg sannerligen inte ska underskattas kan inte medias rapportering från dessa skandalfall tas som intäkt för att bristerna är lika stora överallt.

Det är frestande för politiker på den nationella nivån att vilja åtgärda detta genom nya och mer detaljerade regler som ska förebygga att missförhållanden kan uppstå. Priset för en växande detaljreglering är dock högt och kan i förlängningen sänka både kvaliteten och tillgången på äldreomsorg. Med fler regler ökar behovet av tillsyn och byråkrati. Samtidigt minskar utrymmet för de ansvariga på plats att söka de mest effektiva lösningarna. Även utrymmet för äldres skiftande individuella behov och önskemål kan inskränkas.

Centerpartiet motsätter sig inte att bra rutiner för att kvalitetssäkra omsorgsinsatser sprids eller rekommenderas från nationella myndigheter. Däremot motsätter vi oss en alltför långt driven tvingande detaljstyrning. Vi slår vakt om att äldreomsorgen kan organiseras olika och ges ett delvis anorlunda innehåll i olika delar av landet och hos olika utförare. Regeringens förslag om ett nationellt styrdokument för vård och omsorg om äldre bör därför avvisas. Detta bör ges regeringen till känna.

Det bästa sättet att slå vakt om en hög kvalitet där individens behov och önskemål kan mötas och behovet av byråkrati och uppifrånstyrning minimeras är att ge de äldre och deras anhöriga ett bra underlag när de väljer äldreomsorg och boende. Därför behövs det öppna, tydliga och tillgängliga kvalitetsjämförelser också inom äldreomsorgen. Den äldre och/eller dennes anhöriga ska på ett enkelt sätt kunna ta del av information om verksamhetens inriktning och kvalitet, samt om tidigare brukares omdömen. Därför är det viktigt att arbeta vidare med öppna kvalitetsjämförelser och detta arbete kan med fördel integreras i det nationella arbetet med IT-strategi och nationellt hälsönät. Vad som ovan anförts om öppna kvalitetsjämförelser till stöd för äldres och deras anhörigas val av äldreomsorg och särskilt boende bör ges regeringen till känna.

Samlad äldreomsorgslag

Alltfler undersökningar visar att äldreomsorgen på många ställen belastas av byråkrati, dålig och ineffektiv användning av medarbetarnas tid. I vissa kommuner har man kunnat öka effektiviteten genom bättre planering och organisation. Men även lagstiftningen bidrar till ineffektivitet. En samlad äldreomsorgslag bestående av de lagar som berör äldreomsorgen och som nu ryms inom hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen kan minska dubbelarbete när det gäller bl.a. dokumentation och tillsyn. En samlad lagstiftning skulle också bli enklare att förstå och överblicka, såväl för omsorgsmottagare som för personalen. Riksdagen bör av regeringen begära förslag på en samlad äldreomsorgslag.

Personal

Få arbetsuppgifter kan vara viktigare för ett humanistiskt samhälle än att ge omsorg och vård till andra människor. Ändå avspeglas detta inte i status, lön eller arbetsvillkor för personalen inom äldreomsorgen. Även rekryteringen av personal till äldreomsorgen har periodvis skett utan omtanke om vikten och känsligheten i arbetsuppgifterna. Personalpolitiken inom äldreomsorgen måste utformas för att långsiktigt öka värderingen av arbetsinsatsernas fysiska, emotionella och etiska innehåll. Detta bör ges regeringen till känna.

Det kvinnodominerade arbetet i vård och omsorg om äldre hör till de fysiskt mest slitsamma på dagens svenska arbetsmarknad. Medan ”männens arbetsmarknad” i betydligt större utsträckning gått mot minskat behov av fysisk styrka har framstegen i arbetsmiljö inom äldreomsorgen inte gått lika långt. Det bidrar till att personalen ofta sliter ut sig och drabbas av skador, sjukskrivning och förtidspension. Mot bakgrund av att män i allmänhet har större muskelmassa än kvinnor är det angeläget att öka andelen män som arbetar i äldreomsorgen för att minska de höga sjukskrivningstalen. Enligt erfarenhet skulle en mer blandad könssammansättning på arbetsplatsen även bidra till ökad status och förbättrad löneutveckling. Detta bör ges regeringen till känna.

Mot bakgrund av att den etniska mångfalden i dagens Sverige i växande utsträckning slår igenom också i de äldsta generationerna är det viktigt att personalens sammansättning är sådan att behov av service på modersmålet m.m. kan tillgodoses. Tillgången på personal med olika ”etnisk kompetens” varierar kraftigt mellan olika kommuner. Det finns på många håll ett behov av att aktivt rekrytera personal som bättre kan spegla den etniska mångfalden hos omsorgstagarna. Detta bör ges regeringen till känna.

Det är typiskt för Sverige att de arbetsmarknader där kvinnor dominerar behärskas av offentliga monopol och en ofta klämfingrig politisk och administrativ styrning. Möjligheterna att ta ett ökat ansvar, utvecklas i sitt arbete och göra karriär är begränsade inom den offentliga sektorn. Med ökat utrymme för privata, kooperativa och ideella vård- och omsorgsgivare så skulle ar-

Fel! Okänt namn på

betsmarknaden för personalen breddas, arbetssätten differentieras och möjligheterna att överblicka och påverka sina arbetsuppgifter och arbetsvillkor stärkas. När duktiga och idérika sjuksköterskor och undersköterskor får möjlighet att starta eget eller bilda personalkooperativ ges möjlighet att bredda sina arbetsuppgifter och utvecklas. Med fler utförare ökas intresset för den anställdes kompetens, bemötande och sätt att utföra sitt arbete. Personalen känner sig mer sedd, samtidigt som utrymmet för deras idéer ökar. Gränssnitt mot andra arbetsmarknader (t.ex. privata servicetjänster) ger också möjligheter till utveckling och variation i arbetsuppgifterna. Konkurrens om personalen, möjligheter till bättre verksamhetsutveckling m.m. kan skapa förutsättningar för höjda löner, ökad status osv. Med mer stimulerande och varierade arbetsuppgifter, med bättre feedback på utfört arbete och bättre ledarskap kommer personalens motivation att öka, bättre arbetsmetoder och arbetsmiljö drivas fram och sjukskrivningarna minska. För att förbättra villkoren för personalen i äldreomsorg och äldreomsorg, och för att generellt stärka kvinnors status på arbetsmarknaden är det av största vikt att bejaka en ökad mångfald och förbättrade möjligheter till entreprenörskap. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 6 april 2006

Birgitta Carlsson (c)

Jan Andersson (c)

Kenneth Johansson (c)

Annika Carlsson (c)

Margareta Andersson (c)

Sofia Larsen (c)

Birgitta Sellén (c)